

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Kraków dnia 19 marca 2014 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie, Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSR Wojciech Żukowski (del.)

Protokolant: starszy protokolant Marzena Stępkowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 12 marca 2014 r. w K.

sprawy z powództwa M. D. (1)

przeciwko M. W. i J. U.

o zapłatę

I zasądza od pozwanej M. W. na rzecz powódki M. D. (1) kwotę 399203 zł. 86 gr. (trzysta dziewięćdziesiąt dziewięć tysięcy dwieście trzy złote osiemdziesiąt sześć groszy) z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 19 marca 2014 r. do dnia zapłaty,

II w pozostałym zakresie powództwo w stosunku do pozwanej M. W. oddala,

III oddala w całości powództwo w stosunku do pozwanego J. U.,

IV zasądza od pozwanej M. W. na rzecz powódki M. D. (1) kwotę 5261 zł. 34 gr. (słownie: pięć tysięcy dwieście sześćdziesiąt jeden złotych trzydzieści cztery grosze) tytułem zwrotu kosztów postępowania,

V zasądza od powódki M. D. (1) na rzecz pozwanej M. W. kwotę 3335 zł. 28 gr. (słownie: trzy tysiące trzysta trzydzieści pięć złotych dwadzieścia osiem groszy) tytułem zwrotu kosztów postępowania,

VI zasądza od powódki M. D. (1) na rzecz pozwanego J. U. kwotę (...) (słownie: osiem tysięcy osiemset pięćdziesiąt sześć) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania,

VII przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie na rzecz adwokata P. P. kwotę 3594 zł. 66 gr. (słownie: trzy tysiące pięćset dziewięćdziesiąt cztery złote sześćdziesiąt sześć groszy) tytułem nie znajdującej pokrycia w zasądzonym na rzecz powódki zwrocie kosztów procesu części wynagrodzenia za udzielenie z urzędu pomocy prawnej powódce.

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 18 kwietnia 2012 r. powódka M. D. (1) wniosła o zasądzenie solidarnie od pozwanych M. W. i J. U. kwotę 671868 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty i o zasądzenie zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych.

Na uzasadnienie podała, że pozwana jest spadkobiercą w $\frac{3}{4}$ części a pozwany spadkobiercą w $\frac{1}{4}$ części spadkodawcy A. U. (1). Spadkobiercami spadkodawcy są powódka jako córka i pozwany jako syn. W skład spadku wchodzi dwie nieruchomości: przy ul. (...) i przy ul. (...) obie w N.. Wartość spadku wynosi łącznie 1.870.000 zł. Powódce w przypadku dziedziczenia ustawowego przypadłby udział o wartości 935.000 zł. a zatem przysługuje jej roszczenie o

zachówek w kwocie 467500 zł. Odsetki od zachowku liczone na dzień 13 kwietnia 2012 r. za okres od dnia złożenia pozwu w sprawie I C 3/09 wynoszą 204368 zł. W sumie zatem z tego tytułu powódka domaga się zapłaty kwoty dochodzonej pozwem. Ponieważ nie dokonano jeszcze działu spadku odpowiedzialność pozwanych jest solidarna.

Powódka zaprzeczyła aby otrzymała od spadkodawcy darowizny na kwotę 250.000 zł. wskazane w testamencie, albowiem kwoty tam wskazane stanowiły pożyczki, które powódka spadkodawcy zwróciła. Natomiast powódka kwestionowała ważność testamentu spadkodawcy w postępowaniu sygn. akt I Ns 1121/04 przed Sądem Rejonowym w Wieliczce co przerwało bieg przedawnienia.

Na rozprawie w dniu 26 listopada 2012 r. powódka sprecyzowała, że dochodzona pozwem kwota nie uwzględnia faktu, że powódce pozostawiono zapis, albowiem zapis ten nie został wykonany.

Pozwany J. U. wniósł o oddalenie powództwa. Przyznał, że powódce zachowku nie wypłacił, ale zarzucił, że dał jej darowiznę w kwocie 20.000 zł.

W złożonej w dniu 13 grudnia 2012 r. odpowiedzi na pozew pozwana M. W. wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie zwrotu kosztów postępowania od powódki a alternatywnie o zasądzenie od pozwanych na rzecz powódki solidarnie kwoty 76436 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia doręczenia odpisu pozwu pozwanej do dnia zapłaty, oddalenie powództwa w pozostałym zakresie i zniesienie wzajemne kosztów postępowania.

Na uzasadnienie zakwestionowała wartość składników spadku podaną przez powódkę. Zarzuciła, że powódka otrzymała wskazaną w testamencie darowiznę od spadkodawcy w kwocie 250.000 zł. oraz, że pozwana spłaciła kwotę 40277,88 zł. długu spadkowego – kredytu zaciągniętego przez spadkodawcę i poczyniła nakłady na budynki mieszkalne w postaci opłat za energię elektryczną w kwocie 12870,12 zł.

Zarzuciła nadto, że pozwana bez zgody pozwanych zamieszkuje w budynku przy ul. (...) w N. i niszczy należące do pozwanych mienie.

W piśmie z dnia 22 lutego 2013 r. powódka zarzuciła, że otrzymane od spadkodawcy w latach 1998-2002 kwoty łącznie 150.000 zł. zwróciła poprzez nieodpłatne przekazanie spadkodawcy udziału w nieruchomości w C.. Zaprzeczyła aby pozwana spłaciła długi spadkowe w postaci kredytu spadkodawcy.

W piśmie z dnia 25 lutego 2013 r. pozwany J. U. przyłączył się do stanowiska pozwanej M. W.. Zarzucił, że poczynił nakłady na nieruchomość przy ul. (...) w N. w postaci kosztów ogrzewania i energii elektrycznej w kwocie 7263,58 zł. i dokonał darowizny kwoty 20.000 zł. na rzecz powódki. Zarzucił nadto, że odpowiedzialność pozwanego ogranicza się jedynie do wysokości nadwyżki przekraczającej jego własny zachówek, a ponieważ pozwany dziedziczył w udziale 1/4, to żadnej nadwyżki ponad należny mu zachówek nie uzyskał gdyż wartość otrzymanej korzyści ze spadku odpowiada wartości należnego mu zachowku.

W piśmie z dnia 18 kwietnia 2013 r. powódka zarzuciła, że na raty zaciągniętego przez spadkodawcę kredytu zostały przeznaczone środki zgromadzone przez spadkodawcę na rachunku bankowym w kwocie 10.000 zł. oraz znajdujące się w domu spadkodawcy środki w kwocie 2450 euro. Zaprzeczyła aby otrzymała od pozwanego darowiznę w kwocie 20.000 zł.

Na rozprawie w dniu 12 marca 2014 r. (00:21:21) pozwana M. W. zgłosiła zarzut potrącenia kwoty 18.000 zł. tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez powódkę z nieruchomości przy ul. (...) w okresie od października 2013 r. do marca 2014 r.

Powódka wniosła (00:24:57) o nieuwzględnienie zarzutu potrącenia zarzucając, że nie zna zasad na podstawie których pozwana obliczyła wysokość wynagrodzenia za bezumowne i zarzuciła, że wykazanie tej wierzytelności wymaga opinii biegłego.

Pełnomocnik pozwanej wniosku o opinię biegłego nie zgłosił.

Na rozprawie w dniu 12 marca 2014 r. powódka częściowo cofnęła żądanie pozwu, jednakże bez zrzeczenia się roszczenia, a pozwani nie wyrazili zgody na takie cofnięcie pozwu. W tym stanie rzeczy powódka podtrzymała żądanie pozwu w dotychczasowej wysokości.

Bezspornym było pomiędzy stronami, że dziećmi A. U. (1) są J. U. i M. D. (1) oraz, że w skład spadku po A. U. (1) wchodzi dwie nieruchomości: składającej się z działki nr (...) przy ul. (...) oraz składającej się z działek nr (...) przy ul. (...), obie w N...

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

A. U. (1) zmarł jako rozwiedziony w dniu 28 sierpnia 2004 r. Spadek po nim nabyli na podstawie testamentu notarialnego z dnia 2 lutego 2004 r. M. W. w $\frac{3}{4}$ częściach oraz J. U. w $\frac{1}{4}$ części.

Dowód: - postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, w aktach I Ns 1121/04

- odpis aktu zgonu A. U. (2), w aktach I Ns 1121/04

W testamencie z dnia 2 lutego 2004 r. A. U. (1) do całości spadku powołał syna J. U. w $\frac{1}{4}$ części i siostrę M. W. w $\frac{3}{4}$ części. Zobowiązał spadkobierców do wydania tytułem zapisu kwoty 50.000 zł. jego córce M. D. (1) i oświadczył, że M. D. (1) otrzymała dotychczas od niego darowizny w postaci ruchomości i gotówkę w kwocie 250000 zł.

Dowód: - odpis testamentu, k. 11 akt I Ns 1121/04

Wartość nieruchomości składającej się z działki nr (...) przy ul. (...) w N. wynosi 1224680 zł. Wartość nieruchomości składającej się z działek nr (...) przy ul. (...) w N. wynosi 606240 zł.

Dowód: - opinia biegłego, k. 357

W dniu 19 listopada 1998 r. M. U. zakupiła od J. B. lokal mieszkalny nr (...) w budynku przy os. (...) nr (...) w K. za kwotę 105000 zł., którą otrzymała od J. U.. W dniu 4 sierpnia 1999 r. lokal ten sprzedała za kwotę 117379 zł. Następnie za uzyskaną kwotę zakupiła w dniu 27 sierpnia 1999 r. lokal przy ul. (...) w S. za cenę 98000 zł. a następnie lokal ten sprzedała za kwotę 100.000 zł. w dniu 6 czerwca 2000 r. W dniu 11 sierpnia 2000 r. J. Ś. i M. U. zakupili po $\frac{1}{2}$ części nieruchomość składającą się z działek nr (...) w C. za 130.000 zł. przy czym wszystkie te środki pochodziły od M. U., w tym ze sprzedaży lokalu w S..

M. D. (1) otrzymała w 2000 i 2001 r. od J. U. kwoty 2 x 40.000 zł. i 1 x 70.000 zł. jako pożyczkę na remont domu w C..

W dniu 10 kwietnia 2001 r. J. Ś. sprzedał A. U. (1) udział w nieruchomości składającej się z działek nr (...) w C. za kwotę 60.000 zł. Umową z dnia 21 listopada 2002 r. M. U. i J. U. dokonali zniesienia współwłasności nieruchomości składającej się z działek nr (...) w C. w ten sposób, że nieruchomość tę otrzymał na własność A. U. (1). W umowie nie została przewidziana spłata na rzecz M. U. a stawający oświadczyli, że z tytułu zawarcia umowy nie dochodzi między nimi do żadnych spłat, dopłat ani innych rozliczeń finansowych.

A. U. (1) sprzedał nieruchomość składającą się z działek nr (...) w C.

A. U. (1) kupił M. D. (1) samochód marki M..

Dowód: - pismo z dnia 7 października 2001 r. k. 101 akt I Ns 1121/04

- odpisy umów, k. 27-38, 43-47, 59-61, 83-85 akt I Ns 1121/04

- świadek A. F., k. 296-297

- przesłuchanie powódki, k. 413

- częściowo przesłuchanie pozwanej M. W., k. 413

- częściowo przesłuchanie pozwanego J. U., k. 413

W dniu 16 grudnia 2005 r. został sporządzony przez (...) Bank (...) plan spłaty kredytu przez A. U. (1).

Na poczet kredytu zaciągniętego przez A. U. (1) zostały dokonane następujące wpłaty:

- 4000 zł. (17 września 2004 r.) (k. 96) dokonane przez M. W.

- 5250 zł. (03 września 2004 r.) (k. 96) dokonane przez M. W.

- 2169,12 (17.09.2007 r.) (k. 97) – wpłacone przez E. U.

- 500 zł. (16.08.2007) (k. 97) – na zlecenie M. W.

- 500 zł. (04.07.2007) (k. 98) – na zlecenie M. W.

- 73,99zł. (11.06.2007) (k. 98) – na zlecenie M. W.

- 227,23 zł. (14.05.2007) (k. 99) – na zlecenie M. W.

- 4000 zł. (11.06.2007) (k. 99) – na zlecenie M. W.

- 237,55 zł. (16.03.2007) (k. 100)

- 1000 zł. (16.03.2007) (k. 100)

- 14800 zł. (14.05.2007) (k. 101)

- 237,55 zł. (13.03.2007) (k. 101)

- 237,55 zł. (12.02.2007) (k. 102)

- 237,55 zł. (09.01.2007) (k. 102)

- 237,69 zł. (07.12.2006) (k. 103)

- 237,69 zł. (07.11.2006) (k. 103)

- 237,69 zł. (10.10.2006) (k. 104)

- 237,26 zł. (08.09.2006) (k. 104)

- 237,24 zł. (09.08.2006) (k. 105)

- 243,40 zł. (13.07.2006) (k. 105)

- 230,25 zł. (12.06.2006) (k. 106)

- 230,25 zł. (11.05.2006) (k. 106)

- 242,39 zł. (03.04.2006) (k. 107)

- 242,39 zł. (13.03.2006) (k. 107)

- 242,39 zł. (10.02.2006) (k. 108)

- 242,39 zł. (03.01.2006) (k. 108)
- 242 zł. (05.12.2005) (k. 109)
- 242 zł. (08.11.2005) (k. 109)
- 242 zł. (04.10.2005) (k. 110)
- 252,17 zł. (13.09.2005) (k. 110)
- 252,17 zł. (05.08.2005) (k. 111)
- 252,17 zł. (05.07.2005) (k. 111)
- 261,66 zł. (13.06.2005) (k. 112)
- 265,88 zł. (12.05.2005) (k. 112)
- 261,66 zł. (14.04.2005) (k. 113)
- 273,39 zł. (10.03.2005) (k. 113)
- 273,39 zł. (09.02.2005) (k. 114)
- 280,90 zł. (10.01.2005) (k. 114)
- 280,90 zł. (09.12.2004) (k. 115)
- 280,90 zł. (10.11.2004) (k. 115)
- 280,90 zł. (01.10.2004) (k. 116)

W sumie: 34104,54 zł.

Dowód: - plan spłaty, k. 95

- dowody wpłat, k. 96-116

A. U. (1) w dniach 5 lipca 2004 r. i 4 sierpnia 2004 r. dokonał wpłat na rzecz (...) S.A. Biuro Handlowe w K. w kwotach 1514,53 zł. i 565,51 zł.

Dowód: - dowody wpłat, k. 147

E. U., niewskazana w dowodach wpłaty osoba oraz J. U. dokonywali po śmierci A. U. (1) płatności za energię elektryczną dostarczaną do nieruchomości należących do spadku po A. U. (1).

Dowód: - dowody wpłat, k. 226-239

Przy ustalaniu stanu faktycznego oparł się sąd na dowodach z dokumentów publicznych – postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku, odpisie aktu zgonu, wypisach z ksiąg wieczystych, dowodach wpłat - które stanowiły dowód na okoliczności urzędowo w dokumentach tych stwierdzone.

Testament spadkodawcy ocenił sąd jako dowód na okoliczność treści zawartych w nim oświadczeń woli spadkodawcy, a zatem jako dowód na okoliczność, kogo spadkodawca powołał do dziedziczenia po nim oraz jakie ustanowił zapisy. Ustalił również sąd w oparciu o ten dokument, że spadkodawca złożył oświadczenie, że darował spadkodawczyni darowizny na łączną kwotę 250.000 zł. Dokument ten nie mógł jednak stanowić dowodu na okoliczność, że darowizny

takiej rzeczywistości zostały dokonane. Dla wykazania dokonania darowizn przez spadkodawcę jest koniecznym wykazanie złożenia przez darczyńcę i obdarowanego stosownych oświadczeń woli oraz – w wypadku gdyby umowy nie zwarto w formie aktu notarialnego - realnego wykonania darowizny. Do oświadczeń spadkodawcy w przedmiocie dokonanych darowizn zawartych w testamencie należy podejść z daleko idącą ostrożnością z tego względu, że pochopne przyznanie takim oświadczeniom decydującego znaczenia mogłoby prowadzić do łatwego ograniczenia zachowku należnego krewnym przez spadkodawcę poprzez złożenie oświadczenia, że spadkodawca dokonał określonych darowizn i w ten sposób do obejścia prawnych rygorów dotyczących zachowku, w szczególności rygorów skutecznego wydziedziczenia. Okoliczność, że testament zawierający takie oświadczenia został w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku uznany za ważny i skuteczny i stanowiący podstawę ustalenia kręgu spadkobierców nie oznacza, że sąd rozpoznający spór o zachówek jest związany zawartymi w nim oświadczeniami spadkodawcy w przedmiocie darowizn. Postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku rozstrzyga jedynie o ważności i skuteczności testamentu jako czynności prawnej określającej krąg osób powołanych do dziedziczenia po spadkodawcy, ale nie rozstrzyga o tym, czy zawarte w testamencie oświadczenia wiedzy spadkodawcy, w szczególności co do darowizn, których spadkodawca miał dokonać, były zgodne z rzeczywistym stanem rzeczy.

Ustalając okoliczności dotyczące przekazywania przez A. U. (1) środków pieniężnych powódce oparł się sąd w pierwszej kolejności na zeznaniach powódki. Zeznania te ocenił jako wiarygodne, albowiem zostały złożone przez osobę, która bezpośrednio dokonywała z A. U. (1) przedmiotowych czynności a zatem obiektywnie najlepiej może wiedzieć, jaki charakter miały przekazywane przez A. U. (1) środki. Zeznania powódki mogą wprawdzie budzić wątpliwości z tego powodu, że zostały złożone przez osobę, która jest żywotnie zainteresowana w rozstrzygnięciu w niniejszej sprawie. Podkreślić jednak należy, że za wiarygodnością tych zeznań przemawia silnie ich szczegółowość. Nadto znajdują one potwierdzenie w treści dokumentów, a to w szczególności dokumentu sporządzonego przez A. U. (1) i powódkę w dniu 7 października 2001 r., z którego to dokumentu wynika w sposób nie budzący wątpliwości, że wskazane w nim kwoty stanowiły pożyczkę, a nie darowiznę dla powódki. Zeznania powódki znajdują również potwierdzenie w treści aktów notarialnych obejmujących kolejne umowy sprzedaży i zniesienia współwłasności, a nadto znalazły potwierdzenie w zeznaniach świadka A. F..

W konfrontacji z powyższym materiałem dowodowym z daleko idącą ostrożnością podszedł sąd do dowodów z przesłuchania świadków M. Z. i J. S. oraz przesłuchania pozwanych. Z zeznań tych wynika, że świadkowie i strony nie mają konkretnych i wiarygodnych informacji co do operacji finansowych dokonywanych przez A. U. (1) i powódkę. Świadkowie J. S. i M. Z. nie potrafili powiedzieć w jakich okresach czasu A. U. (1) dawał dzieciom pieniądze, ani jakie konkretnie miały to być kwoty. Wiadomości co do tych okoliczności posiadały z drugiej ręki, a mianowicie z relacji A. U. (1), natomiast nie były ich bezpośrednimi obserwatorami, co również przemawia przeciwko wiarygodności ich zeznań. Podobnie nieprecyzyjne, mało konkretne i oparte na pośrednio uzyskanych wiadomościach były zeznania pozwanej M. W.. Co do zeznań pozwanego należy zauważyć, że pozwany nie potrafił wskazać, czy przekazane powódce przez A. U. (1) kwoty po 40.000 zł. i kwota 70.000 zł. stanowiły pożyczki czy darowizny. Niewiarygodne są również zeznania pozwanego co do tego, że A. U. (1) miał dać powódce kwoty 35000 zł. na spłatę długów z C. i 30.000 zł. na otwarcie warsztatu albowiem z zeznań pozwanego wynika, że przy wręczaniu tych kwot nie był obecny.

Mając to na uwadze sąd dał wiarę zeznaniom świadków M. Z. i J. S. oraz przesłuchaniu pozwanych jedynie w takim zakresie, w jakim nie popadały w sprzeczność z pozostałym materiałem dowodowym, a w szczególności z zeznaniami powódki oraz dokumentem z dnia 7 października 2001 r.

Ustalając wartość nieruchomości spadkodawcy oparł się sąd również na opinii biegłej. Opinię tę ocenił jako wiarygodną, albowiem została sporządzona przez osobę posiadającą wiadomości specjalne do sporządzenia tej opinii. Rozumowanie zastosowane w opinii nie wykazuje błędów logicznych i jest zrozumiałe i klarowne. Zarzuty podniesione w stosunku do tej opinii ocenić należy wyłącznie jako gołosłowną polemikę z ustaleniami biegłej, zaś biegła w ustnych wyjaśnieniach na rozprawie w sposób wyczerpujący i przekonujący odniosła się do zgłaszanych w stosunku do opinii zarzutów.

W konsekwencji powyższego oddalił sąd wniosek pozwanych o przeprowadzenie kolejnej opinii biegłego na okoliczności wartości nieruchomości spadkowych. Skoro – co wyżej zostało wyjaśnione – wnioski opinii sporządzonej przez biegłą R. P. pozwalają na ustalenie istotnych dla rozstrzygnięcia okoliczności zbędnym jest przeprowadzanie w tym przedmiocie kolejnych opinii.

Sąd zważył co następuje:

Zgodnie z art. 991 K.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachowek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Jak wynika z ustalonego stanu faktycznego A. U. (1) zmarł jako rozwiedziony w dniu 28 sierpnia 2004 r. Spadek po nim nabyli na podstawie testamentu notarialnego z dnia 2 lutego 2004 r. M. W. w $\frac{3}{4}$ częściach oraz J. U. w $\frac{1}{4}$ części. Spadkodawca miał jeszcze córkę M. D. (2) – powódkę w niniejszej sprawie – którą nie powołał do spadku, ale której przeznaczył zapis w kwocie 50.000 zł.

Wyniki postępowania dowodowego wskazują, że w skład spadku po A. U. (1) wchodziły dwie nieruchomości: składającej się z działki nr (...) przy ul. (...) oraz składającej się z działek nr (...) przy ul. (...), obie w N.. Wartość nieruchomości składającej się z działki nr (...) przy ul. (...) w N. wynosi 1224680 zł. Wartość nieruchomości składającej się z działek nr (...) przy ul. (...) w N. wynosi 606240 zł. Zatem wartość majątku spadkowego wynosi (1224680 zł. + 606240 zł.) 1830920 zł.

Podstawą obliczenia zachowku jest jednak tzw. czysta wartość spadku, tj. wartość pomniejszona o długi spadkowe. Pozwana zarzuciła, że spłaciła długi spadkowe w postaci kredytu bankowego zaciągniętego przez spadkodawcę oraz, że pokryła koszty energii elektrycznej dostarczanej do nieruchomości wchodzących w skład spadku. Pozwany również zarzucił, że pokrył koszty energii elektrycznej dostarczanej do nieruchomości wchodzących w skład spadku. Zarzut pozwanej zasługiwał na uwzględnienie jedynie w odniesieniu do wykazanych przez pozwaną wydatków na spłatę kredytu spadkowego. Dług spadkodawcy wynikający z obowiązku zwrotu zaciągniętego kredytu istniejący w chwili otwarcia spadku stanowi dług spadkowy w rozumieniu art. 922 par. 1 i 3 k.c. Pozwana wykazała, że dług ten spłaciła w kwocie 34104 zł. 54 gr. albowiem przedstawiła na tę kwotę dowody wpłat dokonanych przez nią samą lub przez osoby trzecie, ale na zlecenie pozwanej. Zarzuty powódki, że na raty zaciągniętego przez spadkodawcę kredytu zostały przeznaczone środki zgromadzone przez spadkodawcę na rachunku bankowym w kwocie 10.000 zł. oraz znajdujące się w domu spadkodawcy środki w kwocie 2450 euro. nie zostały w żaden sposób udowodnione i w konsekwencji sąd zarzutów tych nie uwzględnił.

Nie uwzględnił natomiast sąd jako długu spadkowego obciążającego substrat zachowku kwoty 2169 zł. 12 gr. wpłaconej w dniu 17 września 2007 r. przez E. U.. Z ustalonego stanu faktycznego nie wynika bowiem aby spłata tego długu nastąpiła na zlecenie pozwanej, w szczególności aby pozwana była zobowiązana w stosunku do E. U. do zwrotu wpłaconej przez niego kwoty. Skoro ta część długu spadkowego została spłacona przez osobę trzecią a ciężar ekonomiczny tej wpłaty nie obciążał pozwanej, brak jest podstaw do odliczenia tego długu od wartości spadku w celu obliczenia substratu zachowku.

Brak było natomiast podstaw do odliczenia od wartości spadku kwot uiszczonych przez pozwaną i pozwanego po śmierci A. U. (1) jako koszty dostarczania energii elektrycznej do wchodzących w skład spadku nieruchomości. Z chwilą otwarcia spadku po A. U. (1) udziały w tych nieruchomościach weszły do majątku pozwanej i pozwanego. Zobowiązania jakie pozwani zaciągnęli w stosunku do zakładu energetycznego w związku z dostarczaniem energii elektrycznej do

tych nieruchomości nie należą już do długów spadkowych w rozumieniu art. 922 par. 1 i 3 k.c. lecz stanowią własne zobowiązania pozwanych, które już nie podlegają uwzględnianiu przy ustalaniu substratu zachowku.

Brak było również podstaw do uznania, że dług spadkowy stanowią kwoty 1514,53 zł. i 565,51 zł. wpłacone w dniach 5 lipca 2004 r. i 4 sierpnia 2004 r. na rzecz (...) S.A. Biuro Handlowe w K.. Wpłaty te dokonane zostały jeszcze za życia spadkodawcy (zmarł w dniu 28 sierpnia 2004 r.), a zatem zobowiązania do zapłaty tych kwot wygasły jeszcze przed otwarciem spadku i w konsekwencji nie mogły przejść na spadkobierców A. U. (1). Natomiast z dokumentów tych wpłat wyinterpretować można jedynie to, że wpłat tych dokonał A. U. (1). Przeprowadzone postępowanie dowodowe nie daje natomiast podstaw do ustalenia, aby kwoty te wpłaciła inna niż spadkodawca osoba ani aby w związku z dokonaniem tych wpłat spadkodawca zaciągnął jakiekolwiek zobowiązania, które istniałyby do chwili jego śmierci i przeszły na jego spadkobierców jako długi spadkowe.

Uwzględniając powyższe uznać należało, że substrat zachowku (tj. kwota stanowiąca podstawę obliczenia zachowku) po A. U. (1) wynosi różnicę pomiędzy 1830920 zł. (wartość majątku spadkowego) a kwotą 34104,54 zł. (wysokość wykazanego długu spadkowego), a zatem kwotą 1796815,46 zł. Należny powodce, jako córce spadkodawcy, która z mocy ustawy dziedziczyłaby spadek w 1/2 części (art. 991 par. 1 k.c.), zachówek to 1/2 wartości udziału 1/2 a zatem 1/4 z kwoty 1796815,46 zł. a zatem kwota 449203,86 zł.

Zgodnie z art. 991 par. 2 k.c. należy uwzględnić, że spadkodawca na rzecz powódki ustanowił zapis zwykły w kwocie 50.000 zł. a w konsekwencji uznać należy, że powódka otrzymała część należnego jej zachowku w postaci tego zapisu. Zatem powodce przysługuje roszczenie o uzupełnienie zachowku w kwocie stanowiącej różnicę pomiędzy należnym jej zachowkiem (449203,86 zł.) a ustanowionym przez spadkodawcę zapisem (50.000 zł.) a zatem w kwocie **399203,86 zł.**

Pozwani podnieśli zarzut, że powódka otrzymała należny jej zachówek albowiem otrzymała od spadkodawcy darowizny. Z ustalonego stanu faktycznego wynika, że powódka rzeczywiście otrzymała od spadkodawcy dwukrotnie kwoty 40.000 zł. oraz jednokrotnie kwotę 70.000 zł. Tym niemniej nie można kwot tych, jak i środków pieniężnych przekazanych przez spadkodawcę na zakup lokalu mieszkalnego na Os. (...) w K., potraktować jako darowizny w rozumieniu art. 991 par. 2 k.c. Pozwana wykazała bowiem, że zwróciła spadkodawcy otrzymane środki dokonując ze spadkodawcą zniesienia współwłasności nieruchomości w ten sposób, że całość tej nieruchomości otrzymał spadkodawca bez spłaty na rzecz powódki. Na zakup tej nieruchomości powódka przeznaczyła bowiem środki, które uzyskała w drodze kolejnych sprzedaży lokali mieszkalnych (poczynając od nabytego za darowiznę od spadkodawcy lokalu na Os. (...) w K.) a otrzymane od spadkodawcy dwukrotnie kwoty 40.000 zł. oraz jednokrotnie kwota 70.000 zł. były przeznaczone na remont budynku na nieruchomości w C., którą ostatecznie spadkodawca bez spłaty na rzecz powódki otrzymał. Natomiast nie zostało udowodnione aby pozwana otrzymała od spadkodawcy w 2003 r. darowizny w kwotach po 35.000 zł. i 30.000 zł.

Powódka przyznała wprawdzie fakt otrzymania od spadkodawcy darowizny samochodu marki M.. Zgromadzony materiał dowodowy nie pozwalał jednakże na ustalenie jaka jest wartość tej darowizny albowiem żadna ze stron ani nie przedstawiła twierdzeń co do wysokości tej darowizny, ani nie zgłosiła wniosku o opinię biegłego na tę okoliczność, a sąd, mając na uwadze, że oboje pozwani byli w niniejszej sprawie reprezentowani przez pełnomocników w osobie adwokatów nie znalazł podstaw do prowadzenia w tym zakresie postępowania dowodowego z urzędu.

Bez znaczenia dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie była natomiast kwestia darowizny w kwocie 20.000 zł. jaką powódka miała według twierdzeń pozwanego otrzymać od pozwanego. Znaczenie z punktu widzenia określenia zakresu należnego powodce zachowku mają bowiem tylko darowizny poczynione przez spadkodawcę, a nie darowizny dokonane na rzecz uprawnionego do zachowku przez spadkobierców.

Bez znaczenia był również podniesiony przez pozwaną zarzut, że powódka miała jakoby niszczyć zamieszkiwaną przez nią nieruchomość spadkową. Fakt ewentualnych zniszczeń może co najwyżej stanowić podstawę do dochodzenia przez pozwaną od powódki roszczeń odszkodowawczych. Jednakże nie wpływa w żaden sposób na wysokość należnego powodce zachowku. Pozwana nie przedstawiła zresztą ewentualnie przysługujących jej z tego tytułu wierzytelności

do potrącenia z wierzytelnościami powódki, a nawet gdyby oświadczenie o takim potrąceniu zostało złożone a wierzytelność taka pozwanej rzeczywiście w stosunku do powódki przysługiwała, to nie mogłoby ono wywołać skutku w postaci umorzenia wierzytelności z tytułu zachowku a to z uwagi na zawarty w art. 505 pkt 3 k.c. zakaz dokonywania potrącenia wierzytelności wynikających z czynów niedozwolonych.

Nie mógł w końcu podlegać uwzględnieniu podniesiony przez pozwaną zarzut potrącenia wierzytelności powódki z tytułu zachowku z wierzytelnością wzajemną pozwanej o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości przy ul. (...) w okresie od października 2013 r. do marca 2014 r. Powódka wprawdzie nie zakwestionowała, że zamieszkiwała w nieruchomości, której pozwana jest współwłaścicielem, zarzucając jedynie, że miała na to zgodę pozwanego, będącego współwłaścicielem nieruchomości. Podniosła jednak zarzut niewykazania wysokości wynagrodzenia za bezumowne korzystanie, a ciężar dowodu w tym spoczywał na pozwanej. Pozwana ograniczyła się jedynie do powołania się na materiał dowodowy jaki miał być zgromadzony w sprawie sygn. akt I C 448/12. Jednak takiego uzasadnienia wysokości przedstawionej do potrącenia wierzytelności nie można potraktować jako dostatecznego jej udowodnienia. Zgodnie z obowiązującą w postępowaniu cywilnym zasadą bezpośredniości sąd nie może czynić ustaleń w oparciu o materiał dowodowy zgromadzony w innym postępowaniu choćby postępowanie to toczyło się pomiędzy tymi samymi stronami. Wobec zarzutu powódki pozwana winna była co najmniej zawnieioskować o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego określającego wysokość wynagrodzenia za bezumowne korzystanie. Pozwana wniosku takiego nie zgłosiła, a sąd nie znalazł podstaw do tego aby dowód ten przeprowadzać z urzędu. W konsekwencji zarzut potrącenia nie został uwzględniony, albowiem nie uznać należy, że nie została w niniejszym postępowaniu wykazana wysokość przedstawionej do potrącenia wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości przy ul. (...).

Powódka w niniejszej sprawie obok należności głównej domagała się również skapitalizowanych odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie zachowku za okres od dnia złożenia powództwa w sprawie I C 3/09 do dnia 13 kwietnia 2012 r. oraz dalszych odsetek ustawowych za opóźnienie za okres od dnia wniesienia powództwa w niniejszej sprawie do dnia zapłaty. Żądanie odsetek za opóźnienie mogło jednak podlegać uwzględnieniu jedynie za okres poczynając od dnia wyrokowania w niniejszej sprawie, a za okres wcześniejszy żądanie odsetek nie mogło zostać uwzględnione. Odsetki od ustalonego według cen na chwilę orzekania zachowku, powinny być naliczone dopiero od daty wyrokowania w sprawie, skoro dopiero z tym momentem roszczenie o zapłatę tak ustalonej przez sąd kwoty, stało się wymagalne (uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 21 maja 2013 r. I ACa 376/13). W konsekwencji żądanie zapłaty odsetek podlegało uwzględnieniu na podstawie art. 481 par. 1 k.c. dopiero za okres od dnia wydania wyroku w niniejszej sprawie do dnia zapłaty a za okres wcześniejszy podlegało oddaleniu jako bezzasadne.

Zgodnie z art. 999 k.c. jeżeli spadkobierca obowiązany do zapłaty zachowku jest sam uprawniony do zachowku, jego odpowiedzialność ogranicza się tylko do wysokości nadwyżki przekraczającej jego własny zachówek. Pozwany J. U. podniósł zarzut, że uiszczenie zachowku powódce spowoduje, że jego własny zachówek nie zostanie pokryty, a w konsekwencji, że wolny jest od odpowiedzialności. Zarzut ten jest zasadny. Pozwany J. U. w ogóle za zachówek nie odpowiada bo otrzymał ze spadku tylko własny zachówek (1/4 udziału w spadku). W tym stanie rzeczy ocenić należy, że pozwany, zgodnie z art. 999 k.c. w ogóle nie ponosi odpowiedzialności za zachówek należny powódce, albowiem brak po jego stronie nadwyżki wartości odziedziczonych majątku ponad kwotę należnego mu zachowku.

Ograniczenie odpowiedzialności przewidziane w art. 999 k.c. nie znajduje natomiast zastosowania do pozwanej M. W., albowiem pozwana, jako siostra spadkodawcy, nie należy do kręgu osób uprawnionych do zachowku określonego w art. 991 par. 1 k.c.

Mając powyższe na uwadze zasądzono od pozwanej M. W. na rzecz powódki tytułem uzupełnienia zachowku kwotę 399203,86 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia wydania wyroku, a zatem od dnia 19 marca 2014 r., oddalając w stosunku do pozwanej powództwo w dalej idącym zakresie oraz oddalając w całości powództwo w stosunku do pozwanego.

O kosztach postępowania pomiędzy powódką a pozwaną orzeczono w pkt IV wyroku na zasadzie art. 100 k.p.c. poprzez ich stosunkowe rozłożenie, przyjmując, że powódka wygrywa w stosunku do pozwanej w 59,41%, zaś pozwana wygrywa w 40,59%.

Powódka poniosła koszt postępowania w kwocie 8856 zł. stanowiącej wynagrodzenie pełnomocnika z urzędu. Stosownie do wyników postępowania, przyjmując, że powódka wygrywa w stosunku do pozwanej w 59,41%, z kwoty tej powódce należałby się zwrot w kwocie 5261,34 zł. i kwotę tę zasądzono na zasadzie art. 100 k.p.c. w pkt IV wyroku.

Pozwana poniosła koszty postępowania:

- 1000 zł. zaliczki
- 7200 zł. wynagrodzenia pełnomocnika
- 17 zł. opłaty skarbowej

łącznie kwotę 8217 zł. Z kwoty tej pozwanej, przyjmując, że pozwana wygrywa postępowanie w 40,59% należy się kwota 3335,28 zł. i kwotę tę zasądzono na zasadzie art. 100 k.p.c. w pkt V wyroku.

Na zasądzone w pkt VI od pozwanej przegrywającej w całości w stosunku pozwanego koszty postępowania na rzecz pozwanego, na zasadzie art. 98 par. 1 k.p.c. złożyło się wynagrodzenie pełnomocnika z urzędu pozwanego powiększone o stawkę podatku od towarów i usług.

O przyznaniu pełnomocnikowi z urzędu powódki pozostałej części wynagrodzenia za nieopłacone koszty pomocy prawnej udzielonej z urzędu powódce orzeczono w pkt VII wyroku na zasadzie art. § 2 ust. 1 i 3, § 6 pkt 7 i § 15 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tj. Dz. U. z 2013 r., poz. 461).